

Müze Olarak İşlevlendirilen Ergani Hükümet Konağı'nın Mimari Analizi ve Mevcut Durumunun Değerlendirilmesi

Architectural Analysis and Evaluation of the Current Situation of Ergani Government House Functioned as a Museum

Oktay Ekici¹ , Nursen Işık²

Öz

Tarihi yapılar, geçmiş nesillerden günümüze aktarılan en önemli kültürel miraslar arasında yer almaktadır. Toplumun kültürel yapısını ve inşa edildiği döneme ait mimari ve kentsel üslubunu yansıtan bu yapılar, korunması gereken belge niteliği taşımakta olup evrensel nitelikteki eserlerdir. Gelişen kentler ve farklılaşan ihtiyaçlar, tarihi yapıların korunmasında bir yöntem olarak kullanılan yeniden işlevlendirmeye ilgiyi artırmıştır. Yeniden işlevlendirme, günümüz konfor ihtiyaçlarını karşılayamayan ve özgün haliyle kullanımının mümkün olmadığı yapılara farklı bir işlev kazandırılarak kullanımına devam edilmesini sağlayan bir koruma yöntemidir. Yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların bakım onarımları, sürekli hale getirilerek yok olmaları engellenmekte ve gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmaktadır. Bununla birlikte bu yapılar, kentlerin ekonomileri, kültürel turizmleri ve tanıtımları açısından önemli katkılar sağlamaktadır.

Tanzimat Dönemi'nde başlayan batılılaşma etkisindeki imar ve kent düzenlemeleri ile Osmanlı Devleti'nde birçok kamu yapısı inşa edilmeye başlanmıştır. Sultan II. Abdülhamid'in 1876-1909 yılları arasındaki saltanat döneminde, birçok kentte yapılan kamu yapıları devletin gücünü ve otoritesini yansıtan önemli yapılardır. Sosyal ve ekonomik gelişmelerin etkisiyle, kentte kamu yapıları ile birçok anıtsal ve tarihi yapıların inşa süreci ile kentin gelişim süreci başlamıştır. Hükümet konakları, 19. yüzyılın sonlarına doğru farklı vilayet ve taşralarda inşa edilen, devletin gücünün ve otoritesinin gösterildiği kamu yapılarından en önemlisidir. Hükümet konaklarının çevresinde diğer kamu yapılarının eklenmesi ile meydanlar oluşturulmuştur. Osmanlı Dönemi'nde inşa edilen hükümet konakları ile diğer kamu yapılarında, Batı (İtalyan) mimarisi etkisi altında kaldığı bilinmektedir. Günümüzde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin önemli merkezlerinden biri olan Diyarbakır Vilayeti'nde kamu yapıları yapılarak, kentin tarihi yapı çeşitliliği artırılmıştır. Ergani, Diyarbakır kentinin büyük ilçelerinden biridir. Ergani Hükümet Konağı, Tanzimat Dönemi'nde inşa edilen hükümet konaklarının mimari üslubuna uygun inşa edilmiştir. Dikdörtgen plan düzeninde ve iki katlı olarak inşa edilen Ergani Hükümet Konağı'nda, hükümet konaklarının mimari öğelerinden biri olan hitabet balkonu ve geleneksel plan düzeni korunmuştur. Ergani Hükümet Konağı'nda restorasyon çalışması yapılmış (2010) ve yeni işlev verilerek müze olarak düzenlenmiştir. Bu çalışmada, müze olarak işlevlendirilen Ergani Hükümet Konağı kapsamında, yapılan yeniden işlevlendirme çalışmasına ait mimari analiz ile işlevlendirme sonrası mevcut durumun değerlendirilmesi ve yapının sürdürülebilirliği ile ilgili önerilerin sunulması amaçlanmıştır. Alan çalışmasında yerinde çekilen fotoğraflar ile görsel analizler yapılarak tespitlerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ergani Hükümet Konağı, Yeniden İşlevlendirme, Müze, Mimari Analiz, Sezai Karakoç

ABSTRACT

Historical buildings are among the most important cultural heritages transferred from past generations to the present. These structures, which reflect the cultural structure of the society and the architectural and urban style of the period in which they were built, are documents that need to be preserved and are works of universal quality. Developing cities and differentiating needs have increased the interest in refunctioning, which is used as a method for the preservation of historical buildings. Re-functioning is a protection method that provides a different function to buildings that cannot meet today's comfort needs and cannot be used in their original form, allowing them to continue to be used. The maintenance and repair of historical buildings that have been re-functioned are prevented from disappearing by making them

¹ Corresponding Author: Dicle Üniversitesi FBE Mimarlık Ana Bilim Dalı, ekiciokty23@gmail.com, 0000-0002-4737-0581

² Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yapı Ana Bilim Dalı, isikcn@gmail.com, 0000-0002-6125-1896

permanent and transferring them to future generations is ensured. However, these structures provide important contributions to the economies of cities, cultural tourism and promotion.

With the zoning and city regulations under the influence of westernization that started in the Tanzimat Period, many public buildings began to be built in the Ottoman Empire. Sultan II. During the reign of Abdulhamid between 1876-1909, public buildings built in many cities are important structures that reflect the power and authority of the state. With the effect of social and economic developments, the development process of the city started with the construction of public buildings and many monumental and historical buildings in the city. Government mansions are the most important of the public structures built in different provinces and provinces towards the end of the 19th century, where the power and authority of the state are shown. Squares were created around the government mansions with the addition of other public buildings. It is known that the government mansions and other public buildings built during the Ottoman Period were under the influence of Western (Italian) architecture. Today, public buildings have been built in Diyarbakır Province, which is one of the important centers of the Southeastern Anatolia Region, and the historical building diversity of the city has been increased. Ergani is one of the big districts of Diyarbakır city. Ergani Government Mansion was built in accordance with the architectural style of the government mansions built during the Tanzimat Period. In the Ergani Government House, which was built in a rectangular plan and two storeys, the oratory balcony, which is one of the architectural elements of the government mansions, and the traditional plan order have been preserved. Restoration work was carried out in Ergani Government House (2010) and it was organized as a museum by giving it a new function. In this study, it is aimed to evaluate the current situation after the functionalization with the architectural analysis of the re-functionalization work carried out within the scope of Ergani Government House, which is functioned as a museum, and to present suggestions about the sustainability of the building. In the field study, visual analyzes were made with photographs taken on site and determinations were made.

Keywords: Ergani Government House, Refunctioning, Museum, Architectural Analysis, Sezai Karakoç

GİRİŞ:

Koruma olgusu, geçmiş uygarlıklardan kalan kültürel mirasın gelecek nesillere aktarımının sağlanmasında gereken en önemli kavramlardandır. Kültürel mirasın yok olmasını engellemek ve devamlılığını sağlayarak sürdürülebilir hale getirmek için koruma gerekmektedir. Kültürel miras içerisinde yer alan tarihi yapılar, korunması gereken eserlerin başında yer almaktadır.

Gelişen kentleşme ile artan barınma ihtiyacı ile tarihi yapılar etrafında bilinçsiz yapılaşmalar meydana gelmiş ve bunun sonucunda tarihi yapılarda meydana gelen bozulmalar artmıştır. Bununla birlikte, günümüz ihtiyaçlarına cevap veremeyen tarihi yapıların bir kısmı bilinçsizce ve özgüne aykırı müdahaleler görmüş, bir kısmı da kullanıcıları tarafından terk edilerek atıl hale gelmiştir. Bu da tarihi yapılardaki yapısal hasarların oluşmasına ve ilerlemesine neden olmuştur. Zamanla artan yapısal sorunlar sonucunda bu yapıların yok olması kaçınılmaz bir hal almaktadır. Bu durumun engellenmesi koruma çalışmaları ile mümkün olmaktadır.

Bir yapının işlevselliği korunması için tek başına yeterli bir neden değildir. Bir yapının korunmasındaki amaç, yapıya ait fiziksel nitelikleri ile simgesel ve sanatsal niteliklerinin de gelecek nesillere aktarmaktır. Yapının korunması için bu değerlerden en az birine sahip olması gerekmektedir. Ayrıca yapının korunmaya değer görülebilmesi için yapıya ait bir kültürel konumun da mevcut olması gerekmektedir. Çünkü yapının kültürel konumu toplumun ya da insanlığın kolektif tarih veya hafızasında önemli bir yer tutar ya da estetik açıdan bir değere sahiptir (Kuban, 2000).

Koruma kapsamına alınan tarihi yapıların mevcut durum analizleri yapılarak gerekli müdahaleler kararlaştırılmaktadır. Yeniden işlevlendirme, tarihi yapıların korunmasında kullanılan ve ulusal alanda kabul görmüş bir koruma yöntemidir. Günümüz koşullarında özgün işleviyle kullanımının mümkün olmadığı yapılara yeni bir işlev kazandırılarak kullanımına devam edilmesi ile bakım onarım çalışmaları düzenli hale getirilerek bu yapıların korunması sağlanabilmektedir.

Hükümet konakları, inşa süreçleri Osmanlı Devleti'nin Tanzimat Dönemi'ne uzanan ve devletin temsil ve hâkimiyetini yansıtan en önemli kamu yapılarındandır. Bu yapılar yer aldıkları kentlerde prestij simgeleri olup şehrin yönetici kadroları tarafından kullanılmıştır.

Hükümet konakları, Tanzimat Dönemi sonrasında yapılan imar faaliyetlerinin, modern ve yenileşme hareketinin önemli simgesi olmuştur (Koca, 2017 S.59; Vardar, 2012 S.28). XIX. yüzyılın sonlarına doğru

II. Abdülhamid Dönemi'nde öne çıkan hükümet konakları büyük ve gösterişli olarak inşa edilmişlerdir. Tanzimat Dönemi sonrasında inşa edilen hükümet konaklarının çevresinde halka devletin gücünün ve idari merkezin temsilinin gösterilmesi amacıyla hükümet meydanları oluşturulmuştur. İstanbul'da ve diğer vilayet ve taşra merkezlerinde bu meydanlara mülki idarenin bulunduğu diğer kamu yapıları da (belediye, adliye, banka, nafia, ticaret vb.) eklenerek meydanlar genişletilmiştir. Hükümet konakları olarak yapılan binalar, genellikle dikdörtgen plan kurgusunda iki ya da üç katlı mimari düzenindedir (Metin, 2019 s. 31).

Osmanlı İmparatorluğu'nda XIX. yüzyılın ortalarında bakır maden işletmesinin faaliyete geçmesiyle Osmanlı'nın sancak merkezi olan Ergani'de yüzyılın sonlarına doğru inşa edilen hükümet konağının 1860'lı yıllarda mevcut olduğu ve konağın tamir edilmesi gerektiği ilgili yazışmalarda belirtilmiştir (BOA, A.MKT.MVL, 1860:114/93, Metin, 2019 s. 72).

Kaynaklara göre, 1880 yılında Ergani Hükümet Konağı'nın tamir edilmesi gerektiği belirtilmiş, daha sonra tamir edilmesinin mümkün olamayacağı ve 1891 yılında yeniden inşa sürecinin başlatıldığı ifade edilmiştir (BOA, DH.MKT, 1891.162).

Ergani Hükümet Konağı, kent merkezinde yer almakta olup, ana yapım malzemesi taştır. Dikdörtgen plan düzenindeki yapı, iki katlıdır. Giriş cephesinde çift sıralı dört adet sütunun taşıdığı portik³ üzerinde makam odası dışı çıkmalı olarak tasarlanmıştır. Sütunların üzerinde yer alan makam odasından ulaşılabilen bir "Hitabet Balkon" bulunmaktadır. Geleneksel malzeme kullanılarak inşa edilen, cephe ve plan bakımından çevresindeki yapılardan ayrılan Ergani Hükümet Konağı bir kamu yapısı olarak uzun süre hizmet vermiştir.

İlçede yeni hükümet konağının yapılması ile yıllarca boş kalan yapı 2010 yılında restore edilmiş ve sonrasında yeniden işlevlendirilmiştir. Günümüzde Sezai Karakoç Müzesi ve Kültür Merkezi olarak hizmet sunmaktadır.

1. Hükümet Konaklarının Tarihsel Gelişimi

Osmanlı Devleti'nde yönetim merkezi, padişahın içerisinde yaşamını sürdürdüğü saraylardır. Osmanlı'nın son yüzyılında Tanzimat Dönemi'ne girilmiş ve bu dönemde merkezden ayrı yönetim yapılarının inşası ve kullanımıyla ilgili ilk adımlar atılmıştır. Merkezden taşradaki temsili denebilecek bu uygulama, Osmanlı Devleti'nin yönetim mekanizması içerisinde tanımlanabilir bir konumdur. Tanzimat Dönemi'ne kadar eyaletlerde görevlendirilen valiler, şahıslarına ayrılan veya kiralanan konaklarda ikamet etmişlerdir (Çadırcı, 1997 s. 17). Valiler, kapı halkından bir kesimin de yer aldığı bu konaklarda yaşamlarını sürdürürken devlet işlerini de yine bu konaklarda yürütmüşlerdir. Bazı örneklerde ise, konak yapılarının satın alınarak, vali veya şehrin yönetiminden sorumlu kadının kullanımına sunulduğu gözlemlenmektedir. Osmanlı'da merkezden ayrı kamu yapılarının bulunmaması ve idari kadrolarda yer alan kişilerin, yaşamlarını sürdürdükleri konaklarda resmi görevlerini yaptıklarının bilinmesi; günümüzde çeşitli illerde "Kadı Konağı" isminin verildiği yerlerin aslında kadının yaşadığı ve idari işleri yürüttüğü yerler olduklarını ortaya koymaktadır. Bazı yerlerde ve Tanzimat Dönemi'nden önce yapılan yazışmalarda "Vali Konağı" isimli yapılar, yaşam ve yönetimin beraber sürdürüldüğü yapıları ifade etmektedir. Vali konaklarıyla bağlantılı "Harem Dairesi" ibaresi, çift fonksiyonu yerine getiren idareci "Evleri"nin mekân tanımlamasına uyum göstermektedir (Metin, 2019 s. 30).

³ Bitişik ön bahçesiz nizamda imar planında belirtilen yerlerde kamu kullanımına açık, yaya daha geniş kaldırım sağlamak amacıyla, bina kitlesinden zemin kat yüksekliğinde ve ön cephe boyunca, bina taşıyıcı elemanları bırakılarak yapılan üç tarafı açık bina altı yaya geçidi (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.23722.pdf>)

Osmanlı Devleti'nde son iki asırda birçok alanda meydana gelen yeniliklerle birlikte taşra alanlarındaki yönetimlerde de bazı yenilikler getirilmiştir. Taşralarda meydana gelen yönetsel değişiklikler sonucunda merkezden görevlendirilen memurlar için idari yapı ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacın karşılanması amacıyla Osmanlı'da daha önce karşılaşılmayan yeni bir yapı türünü ortaya çıkarmıştır (Toptaş, 2016 s. 411).

Osmanlı'da 19. yüzyıl mimari alanda kayda değer gelişim ve değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde yeni yapım teknolojileri ve yapı tipleri ile yasal düzenlemeler meydana getirilmiştir. Reformlar ile birlikte oluşturulan yeni yapılaşma mimaride etkisini göstermiştir. Farklı ihtiyaçlar dolayısıyla ortaya çıkan yeni kamu hizmetleri için yapılar yapılmıştır. Batılılaşma etkisiyle şekillenen ilk yapı örneklerine 18. yüzyıl sonlarında zamanın başkenti olan İstanbul'da rastlanmaktadır (Topcubaşı, Eyüpgiller, 2010 s. 110).

19. yüzyılda Tanzimat'ın ilanı ile birlikte yeniden yapılanma sürecine girilmiştir. Bu süreçte bağımsız kamu yapılarının inşa edildiği gözlemlenmektedir (Metin, 2019 s. 30). Bu yüzyılın ikinci yarısında kent planına dâhil edilen ve idari yapıdaki değişimi gösteren en önemli öge hükümet konağıdır. Hükümet konakları özellikle 19. yüzyıl son çeyreğinde artan sayıları ile ülkenin her tarafında yayılım göstermiştir. Küçük kasabalarda dahi önemli yapılar haline gelmiştir (Avcı, 2004 s. 241).

İlk zamanlarda bu yapılar hızlıca yapılamadıklarından dolayı hazırda var olan yapılar kullanılmış; büyük konaklar kiralanmış, hükümet konağı olarak işlevlendirilmek üzere mevcut binalar ve çeşitli amaçlarla kullanılan yapılar satın alınmıştır. Tanzimat'ın modernizme uygun olarak getirdiği kent düzenlemeleri kapsamında hükümet meydanları ortaya çıkarılmıştır. Hükümet meydanları, eğer elverişli ise kentin tarihi dokusu içerisinde mevcut olan meydanın planlanması şeklinde ya da ilgili amaca uygun geniş alana sahip, tarihi kent dokusundan ayrı başka bir bölgenin dönüştürülmesi sonucunda oluşturulmuştur. Hükümet meydanlarında yer alan en değerli mimari nesne hükümet konağı binalarıdır (Metin, 2019 s. 31).

Tanzimat sonrasında Anadolu kentlerindeki en belirgin özellik yeni yapılan hükümet konağı benzeri yapılar ile yeni bir idare merkezinin meydana getirilmesidir. Tanzimat sonrasında oluşturulan bu idari merkez, genellikle Osmanlı kentlerinin eski dokusu ve etrafında yer alan surların dışında bulunan mahallelerde inşa edilerek modern bir mahalle oluşturulması sağlanmıştır (Güntan, 2007 s. 35-36).

Hükümet konakları içerisinde adliye, maarif, zaptiye, ziraat, nafia ve ticaret benzeri birçok idari bölüm yer almaktadır. Bu bölümlerin yanında banka ve mescit gibi o tarihlerde gereksinim duyulan bazı birimler de yer almaktadır. Hükümet konağı yapıları çoğunlukla yatayda gelişen dikdörtgen plan tipinde, iki ya da üç katlı olarak yapılmışlardır. Bahsedilen bu genel tanımlamanın plan kurgulanmasına farklı biçimlerde uyarlandığı gözlemlenmektedir. Döneminin mimari beğenisini gösteren bu yapılar, vurgu ve süslemelerin cephede toplandığı, giriş kısmının öne çekilerek belirgin hale getirildiği sade yapılarıdır. Genellikle inşa edildikleri dönemdeki hâkim mimari beğeniyle inşa edilen hükümet konaklarında bazen farklı uygulamalar gözlemlenebilmektedir. Plan ve cephe tipleri, hastane, kışla, okul gibi aynı tarihte yer alan başka kamu yapılarına benzerlik göstermekle birlikte; pek çok mimari elemanı da dönemindeki yeni yapılardan farklılaşarak belirgin hale gelmektedir. Hükümet konakları, Osmanlı Devleti sınırlarının en uzak kısımları dâhil, eyalet/vilayet, sancak/liva ile kazalarda yapılmıştır. Eyalet ve sancaklarda yer alan konakların daha büyük ebatlarda ve ihtişamlı oldukları gözlemlenmektedir. Tanzimat düşüncesinde merkezîyetçiliğin belirginleştirilmesi ve devletin tüm hâkimiyet alanına erişiminin olduğunu yansıtmak için aynı zamanda ideolojik bir tutum da barındıran hükümet konaklarının bazıları günümüzde de aynı işlevini sürdürmektedir (Metin, 2019 s. 30,31).

Hükümet konakları işlevselliği dışında simgesel bir nitelik taşımaktadır. Sık sık onarılan konaklar merkezi otoritenin kentler üzerindeki en somut göstergesidir. Devlet bu onarımlar için bütçe tahsis ederek

gereken ilgiyi göstermiştir. Bu da Osmanlı Devleti'nin gücünü yansıtan hükümet konaklarına verilen değerin bir göstergesidir (Avcı, 2004 s. 245).

Tanzimat Dönemi'ndeki yönetsel düzenlemelerin Osmanlı kentlerindeki uygulama örneklerinden olan hükümet konağı binalarının inşası 1850'li yıllarda başlamıştır. Eyaletlerde, sancaklarda ve kaza merkezlerinin çoğunda, ilk başlarda mevcut konaklara işlev kazandırılarak meydana getirilen daire-i hükümet yapılarının inşası Sultan Abdülaziz devrinde çoğalmaya başlamış ve Sultan Abdülhamid devrinde bu uygulama daha fazla hız kazanmıştır. Osmanlı zamanından günümüze kadar gelebilmiş birçok hükümet konağı binası II. Abdülhamid devrinde yapılmıştır. II. Abdülhamid'in 25. cülus yıl dönümü aracılığıyla hazırlanan ve tahtta kaldığı süre içerisinde yapmış olduğu hayır işlerinin kayıt altına alındığı "Tebrik-name-i Milli" isimli eserde bu konuda belge niteliğindedir. Belgede yeniden inşa edilen ve onarılan hükümet konaklarının açılış merasimleri ile ilgili yazıtlar yer almaktadır. İnşa edilen hükümet konaklarının açılışları, Osmanlı Devri'nde II. Abdülhamid'in cülus yıl dönümlerinde; Cumhuriyet'ten sonraki devirde ise 29 Ekim'de yapılmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet'ten sonraki ilk 10 yıl boyunca imar işlerinde tamiratların yaygın olduğu gözlemlenmektedir. II. Dünya Savaşı sebebiyle yavaşlayan inşa faaliyetleri hükümet konağı yapılarında da etkili olmuştur. 1940-1950'li yıllarda inşaat işleri tekrardan ivme kazanmış ve küçük yerleşim yerlerinde de hükümet konakları yapılmıştır. 1944 yılında savaş dönemini atlatan devlet, imar faaliyetleri üzerinde durmuş, vilayetlerde ve kazalarda bulunan mevcut idari yapıların gereken ihtiyaçlara cevap veremediği belirtilmiştir. Vilayetlerde ve kazalarda yapılması gereken öncelikli resmi binaların hükümet konakları olması gerektiği bildirilmiş, "devlet otoritesini devletin her köşesinde temsil eden, halka saygı ve bağlılık telkin etmesi icap eden bu binaların vakarlı ve ciddi ifadeli olmaları" arzulanmıştır. 1947'de yayınlanan bir habere göre 1946 senesinde "muhtelif yerlerde 29 hükümet konağı" yapıldığı ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında devlet nüfuzunun temsili olan hükümet konakları taşıdığı bu anlamı Cumhuriyet Dönemi boyunca da yansıtmaya devam etmiştir (Metin, 2019 s. 32, 33).

2. Yeniden Kullanım Kavramı ve Tarihi Hükümet Konaklarının Yeniden Kullanımı

Koruma, bozulmanın önüne geçmek ve değişimin etkin bir şekilde yönetilmesidir. Kültürel ve doğal miraslarımızın devamlılığının sağlanması için gerekli her türlü eylemleri kapsar. Korumanın amacı, tarihi yapıları kullananlar ve ona hayranlıkla bakanlara bu yapılarda var olan sanatsal ve insani mesajları sunmaktır. Korumada en az müdahale her zaman en iyisidir. Hatta mümkünse yapılan müdahaleler geri alınabilir olmalı ve yapıya gelecekte yapılması gerekli eylemler için engel teşkil etmemelidir (Feilden, 1982 s.1). Bu nedenle korunması kararlaştırılan yapılara uygulanacak restorasyon müdahaleleri kararlaştırılırken uzmanlar görüşleri alınmalı ve yapı analizleri doğrultusunda uygun yöntem ve teknikler seçilmelidir. Tarihi yapılarda uygulanan birçok restorasyon tekniği mevcuttur.

Bu teknikler: sağlamaştırma, bütünleme (reintegrasyon), yenileme, yeniden işlevlendirme (renovasyon-rehabilitasyon), yeniden yapım (rekonstrüksiyon), temizleme ve taşıma şeklinde sınıflandırılabilir (Ahunbay, 2009 s.90). Bu tekniklerden birisi olan yeniden işlevlendirme, günümüzde özgün işleviyle kullanılmayan yapıların devamlılığının sağlanması açısından önemli bir yöntemdir.

Strüktürel olarak yaşamını sürdüren bir yapının fonksiyonel, çevresel ve ekonomik nedenlerden dolayı, özgün işleviyle kullanımının mümkün olmadığı durumlarda farklı bir işlev kazandırılarak yeniden kullanımı gereklilik arz etmektedir. Bu gereklilik sonucunda yeniden işlevlendirme ile mevcut yapılar değerlendirilerek doğaya verilen zarar azaltılmakta, ekonomik yarar sağlanmakta, kültürel ve tarihsel devamlılık sağlanmaktadır (Aydın ve Yıldız, 2010 s. 1-2).

Geçmişte, genellikle bir yapının sahip olduğu işlevsel değer, yapının devamlı olarak bakım onarımlarının yapılması ve yaşamını devam ettirebilmesi açısından gereklilik olarak görülmüş ve bir araç haline almıştır. Günümüzde bu değerlendirmenin geçerliliği devam etmekle birlikte özgün işleviyle kullanılmayan yapılar da korunmaktadır. Zaman geçtikçe değişim gösteren yaşam biçimi ve buna bağlı olan arzular sebebiyle tarihi yapıların birçoğu özgün işlevini kaybetmekte, ilk yapılış gayesinden farklı

olarak bir işleve hizmet amacıyla dönüştürülmektedir. Manastır ve hamam benzeri yapılar, yalnız özel durumlarda işlevlerini devam ettirebildikleri için bu yapılara farklı işlevler kazandırmak güç olmaktadır. Günümüzde de işlevi geçerliliğini koruyan otel ve konut benzeri yapılar ise, konfor şartları bakımıyla yeni yapılan benzerlerinden geride kaldığı için standartlara uyum sağlayamamaktadır. Gerekli güncelleştirmeler yapılmayan bu yapılar zaman içerisinde terk edilmekte ve âtil hale gelmektedir. Yeniden işlevlendirme eski yapıların yıkımdan kurtarılmasında bir araçtır (Ahunbay, 2009 s.97).

Yeniden işlevlendirme ile bir binanın yeni şartlara uymasını sağlar. Bu süreçte orijinal binanın somutlaşmış enerjisi ve kalitesinin faydaları sürdürülebilir bir hale getirilmektedir (Bullen, P. A., & Love, P. E, 2011 s. 41)

Tarihi yapıların gelecek nesillere aktarımı ve kültürel devamlılığın sağlanabilmesi açısından günümüz şartlarına uygun olarak yeniden işlevlendirilmesi, dünya genelinde kabul gören bir yaklaşımdır. Bu yapılar yeniden işlevlendirilirken bazı müdahaleler gerekebilmektedir. Bu müdahaleler sırasında yapıya zarar verilmemeli ve uygun teknikler kullanılmalıdır. Ulusal alanda tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar tüzükler ile belirlenmiştir.

Yeniden işlevlendirme kavramı ilk kez 1964 yılında yayımlanan Venedik Tüzüğü'nde kuram niteliğinde yer almış ve tarihi yapıların korunmasında kullanılabilecek metotlardan biri olarak kabul edilmiştir. Yeniden işlevlendirme kapsamında uygulanacak fiziki müdahaleler tüzük içerisinde tanımlanmaya çalışılmıştır. Avrupa Konseyi Venedik Tüzüğü sonrasında toplantılar düzenleyerek yeniden işlevlendirme ile ilgili çalışmalar yapmaya başlamıştır. Yapılan toplantılarda koruma ile tarihi ve kültürel değerleri içeren alan kavramları yeniden tanımlanmaya çalışılmıştır. Belgeleme saptama ve programlama metotları tekrar tartışılmış, hâlihazırda kullanılan koruma yöntemlerinin etkisiz olma sebepleri ortaya konmuştur (Uğursal, 2011 s. 16).

Osmanlı Devleti'nde inşa edilmeye başlanan hükümet konakları, dönemin en önemli kamu yapıları olmuş ve devlet otoritesini yansıtan bir simge halini almıştır. Birçok vilayette inşa edilen bu yapıların bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır. Dönemine ait süsleme ve plan şemasıyla diğer yapılardan ayrılan ve dikkatleri üzerine çeken bu yapılar, korunması gereken önemli tarihi yapılardır. Günümüze ulaşan tarihi hükümet konağı örneklerinin birçoğu, gelişen kentlerin değişen ihtiyaçlarını karşılayamamış ve kentlerin başka yerlerinde modern kamu yapıları inşa edilmiştir. Yeni kamu yapılarına geçilmesiyle beraber tarihi hükümet konakları işlevselliğini kaybetmiştir. Kullanımına son verilen bu yapıların birçoğu atıl halde bırakılmış ve bakımsızlık nedeniyle yok olmaya yüz tutmuşlardır.

Geçmişten bizlere miras kalan tarihi hükümet konaklarının sürekliliğinin sağlanarak yok olmalarını engellemek noktasında, yeniden işlevlendirilme metodu önemli bir yer tutmaktadır. Bu yapılara günümüz ihtiyaçları doğrultusunda yeni işlevler kazandırılarak kullanımına devam edilmesi ile gerekli koruma ve gelecek nesillere aktarım sağlanabilmektedir. Aynı zamanda yeniden işlevlendirilen tarihi hükümet konakları, buldukları bölgelere turizm ve ekonomi açısından yarar sağlamakta, yıkım maliyetlerini de ortadan kaldırılmaktadır. Ülkemizde yeniden işlevlendirilerek kullanılan bazı tarihi hükümet konakları yer almaktadır. Müze ve kafe gibi çeşitli işlevlerle yeniden kullanılan bu yapılar kentlerin ilgi odakları haline gelmişlerdir. Kısacası yeniden işlevlendirme ile tarihi hükümet konaklarının geri kazanılması mümkün olabilmektedir.

3. Ergani Hükümet Konağı ve Yeniden Kullanımı

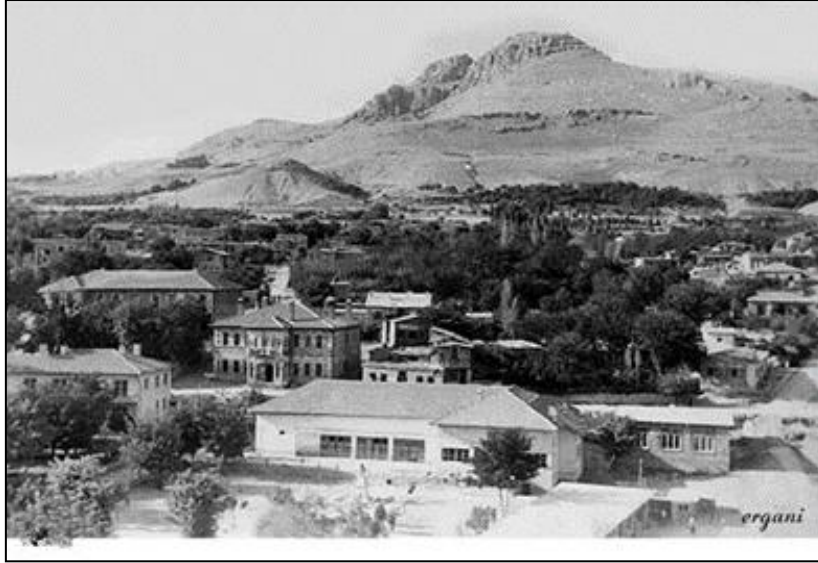
3.1. Ergani İlçesi Tarihçesi

Elâzığ-Diyarbakır yolu üzerinde bulunan ve günümüzde Diyarbakır ilinin bir ilçesi olan Ergani, Diyarbakır merkeze olan uzaklığı 56 km'dir (Şekil 1). Tarihsel süreç içerisinde Arsania, Argana, Arkanayn, Ar-gani, Arkni, Ergani ve Osmaniye gibi adlar alan ilçe son olarak tekrar Ergani adıyla anılmaktadır (Erpolat, 1993 s. 1).

Şekil 1. Ergani ilçesi konumu (Earth, 2022; Ditav, 2022)

İslamiyet Devri'nde sırasıyla Ergani'nin dâhil olduğu Diyarbakır bölgesine İslami Dönem'de sırasıyla Emevi ve Abbasiler, Şeyhoğulları, Hamdaniler, Büveyhoğulları, Mervaniler, Selçuklular, Suriye Selçukluları, Anadolu Selçuklu Devleti'ne tabii olarak İnaloğulları, Nisanoğulları, Hısnı-Keyfa Artukluları, Eyyubiler, Anadolu Selçukluları, İlhanlı, Mardin Artukluları, Timur Devleti, Akkoyunlu, Safeviler ve Osmanlı Devleti'nin hâkimiyet altına aldığı Diyarbakır, Ergani'yi de içeren bir bölgedir (Göyünç, 1999 s. 464-469; Yınanç, 1977 s. 601-626).

Şekil 2. Ergani ilçesine ait eski fotoğraf (Ergani Makam Tv)

Yavuz Sultan Selim devrinde Diyarbakır Eyaleti'ne bağlı bir sancak olan Ergani ilçesi, bu süreç sonrasında Diyarbakır vilayetindeki değerini muhafaza etmiştir (Şekil 2). Mamûratülaziz Vilayeti'nin kurulmasıyla beraber bir müddet bu vilayete bağlı kalmıştır. 19. yüzyılda Ergani ile Maden kazası bir araya getirilerek yeni bir sancak oluşturulmuştur. Cumhuriyet kurulduktan sonra Ergani Osmaniye kazası Diyarbakır'a bırakılırken, Ergani Maden kazası Elaziz Vilayeti'ne bağlanmıştır. 1937 yılına gelindiğinde ise Ergani Osmaniye adı Adana'nın Cebel Bereket Osmaniye'si ile karıştırıldığından dolayı Ergani olarak değiştirilmiştir (Darkot, 1977 s. 310-311).

3.2. Ergani'deki Kamu Yapıları

Ergani'de cumhuriyetin kurulmasından günümüze kadar çeşitli zamanlarda inşa edilmiş birçok kamu yapısı yer almaktadır. İdare yapıları olarak belediye ve hükümet konağı binası mevcuttur. Sağlık yapısı olarak devlet hastanesi bulunmaktadır. Eğitim yapıları olarak cumhuriyetin başlarında yalnızca bir adet okul bulunmaktayken, 1943 yılında Dicle Köy Enstitüsü'nün kurulmasıyla birlikte eğitim alanında büyük ilerleme kaydedilmiştir. Enstitü binası günümüzde Anadolu Öğretmen Lisesi olarak kullanılmaktadır. İlçede bir adet müftülük binası bulunmaktadır. İlçede 1967 senesinde hizmete başlayan; bir memur, bir hizmetli ve bir geçici işçi olmak üzere üç personele sahip bir kütüphane mevcuttur (Güzel, Haspolat, 2014 s. 23-28).

3.3. Ergani Hükümet Konağı Tarihi

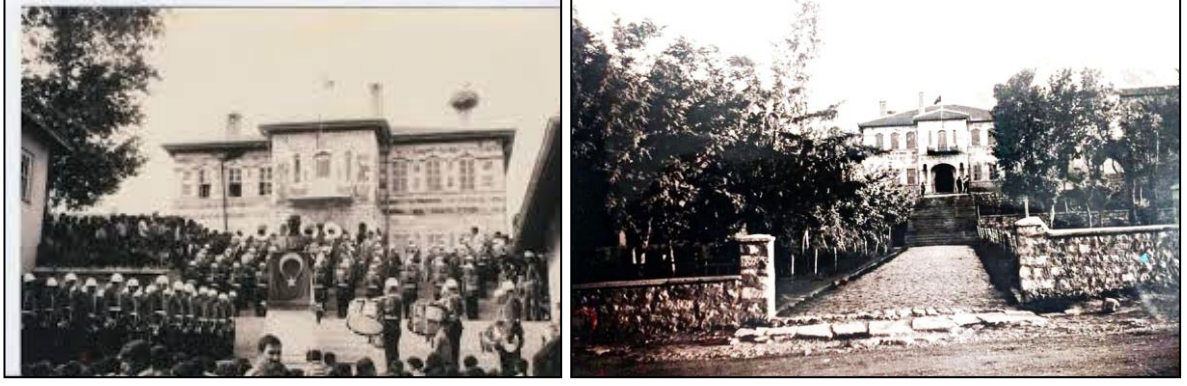
XIX. yüzyıl sonunda Ergani İlçesi'nde Belediye Konağı haricinde üç camii, on mescit, üç Ermeni kilisesi, bir Protestan mabedi, üç han, üç hamam, otuz adet çeşme yer almaktaydı. Osmanlı Dönemi'nde inşa edilen bu yapılardan hükümet konağı yapısı 1891 senesinde yapılmıştır (Ergani.gov.tr).

Şekil 3. Ergani Hükümet Konağı (Sezal Karakoç Müzesi) konumu (Earth, 2022)

Ergani ilçesi Saray mahallesinde yer alan yapı, 1990 yılına kadar hükümet konağı binası olarak hizmet vermiştir (Şekil 3). Yapıya ait eski fotoğraflardan çıkarımla yapı önünde eğimli bir meydan oluşturulduğu ve tören benzeri faaliyetlerin bu meydana yapıldığı sonucuna varılabilmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Ergani Hükümet Konağı'na ait eski fotoğraflar (Ağca, 2011: 50; Ergani Makam Tv)

Şekil 5. Ergani Hükümet Konağı restorasyon çalışması (Tanrikulu, Aksoy: 2012)

Hükümet konağının farklı binada hizmet vermesi ile bir süreliğine Ergani Kız Meslek Lisesi olarak kullanılan yapı, lisenin taşınmasıyla beraber atıl duruma düşmüş ve ilgisizliğe terk edilmiştir. Daha sonra Karacadağ Kalkınma Ajansı ve Ergani Kaymakamlığı iş birliği ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü'nün 2010 yılında vermiş olduğu karar ile restorasyonu yapılan yapı (Şekil 5); 2013 yılında Sezai Karakoç Evi ve Müzesi adıyla hizmet vermeye başlamıştır (Tanrikulu, Aksoy, 2012; Ağca, 2011).

3.4. Ergani Hükümet Konağı Yapım Tekniği ve Mimari Özellikleri

1891 yılında inşa edilen Ergani Hükümet Konağı, zemin ve birinci kat olmak üzere iki katlıdır. Yapının bulunduğu alanda belirgin bir eğim mevcuttur. Yığma yapı tekniğiyle inşa edilen yapıda kesme taş ve bazalt malzeme kullanılmıştır. Yapının bodrum katı bulunmamaktadır. Dikdörtgen şeklindeki plana sahip olan yapıda, bir orta koridor ile koridorun sağ ve sol taraflarına mekânların yerleştirildiği ve büyük ölçüde simetrinin hâkim olduğu gözlemlenmektedir (Metin, 2019 s. 114). Yapının ön ve arka cepheleri dışa çıkmalı olarak düzenlenmiştir (Şekil 6).

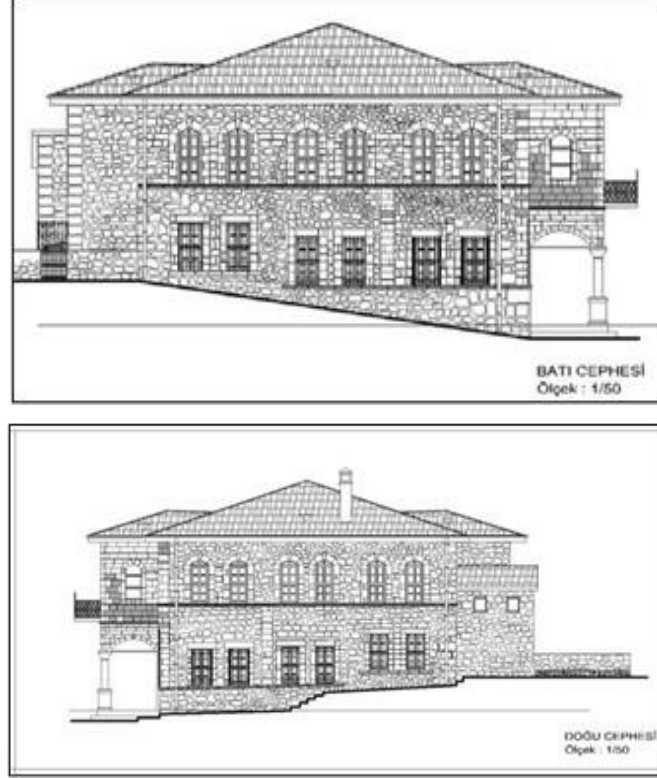
Şekil 6. Ergani Hükümet Konağı kat planları (Ağca, 2011) ve cephe fotoğrafları (2022)

Ergani Hükümet Konağı giriş cephesi yapının diğer cephelerine nazaran daha gösterişli olarak ele alınmıştır. Bu durum dönemin Neo-Klasik üsluplu yapılarında görülen bir özelliktir, bu bakımdan yapının dönemine işaret eden bir uygulamadır. Ana giriş kapısının hemen önünde, revak şeklinde düzenlenmiş ve iki adet sütunun taşıdığı bir ön bölüm yer almaktadır (Şekil 7). Bu kısım dışa çıkmalı olarak tasarlanmış ve üzerinde makam odası bulunmaktadır. Makam odasından geçişi bulunan, konsol şeklinde bir hitabet balkonu yer almaktadır.

Şekil 7. Ergani Hükümet Konağı güney cephesi (Ağca, 2011) ve dışa çıkmalı kısım fotoğrafı (2022)

Yapı cephelerinde simetrinin hâkim olduğu gözlemlenmektedir. Yapının ön cephesinde zemin kat hizasında yer alan pencerelerin üzerinde kaş kemer şeklinde süslemeler yer alırken, birinci kat pencerelerinde basık kemer ve yuvarlak kemer kullanılmıştır. Cephelerin kat ayrımları taş silme kullanılarak belirgin hale getirilmiştir. Bölge civarında yoğun olarak bulunan siyah renkli bazalt taşlar ile yer yer cephe dolguları yapılarak renklendirmeler sağlanmıştır. Yapının batı ve doğu cepheleri ön cepheye kıyasla daha sade tutulmuştur (Şekil 8).

Şekil 8. Ergani Hükümet Konağı doğu ile batı cepheleri (Ağca, 2011)

Yapıya zemin kattan giriş sağlandıktan sonra bir koridor etrafında simetrik bir şekilde yerleştirilmiş olan odalar ile karşılaşılır. Sofa sonunda üst kata ulaşımı sağlamakta kullanılan çift kollu bir merdiven bulunmaktadır. Birinci kat, zemin kata benzer şekilde simetrik plan düzenine sahiptir.

3.5. Ergani Hükümet Konağı'nın Yeniden İşlevlendirilmesi

Ergani Hükümet Konağı yapısı, 2013 yılında restore edilerek Sezai Karakoç Müzesi ve Kültür Evi adı altında yeni bir işlev kazanmıştır. İlçeye gelen ziyaretçilerin yoğun ilgisini çeken yapının zemin katı bölgenin yetiştirdiği önemli isimlerden birisi olan Sezai Karakoç Müzesi olarak düzenlenmiştir. Yapının birinci katında ise ilçe halkına açık çeşitli enstrüman kursları verilmektedir. Restorasyon çalışmasıyla genel olarak yapıda zarar gören ahşap kısımlar yenileriyle değiştirilmiş, çatı tamamen kaldırılarak yeniden inşa edilmiş ve yığma duvarlarda güçlendirmeler yapılmıştır. Isıtma ve aydınlatmalar için gerekli tesisatlar yapıya eklenmiştir.

Planda 1 numaralı kısımdan giriş sağlanmaktadır. Bu kısımda yer alan kemer ve duvarlardaki bağlayıcı harçların yenilendiği gözlemlenmektedir. Giriş kapısı günümüze kadar ulaşamamış ve yerine ahşap malzemeden yapılmış çift kanatlı bir kapı yerleştirilmiştir. Giriş kısmının tavanı ahşap malzeme ile kaplanmıştır. Makam odasını taşıyan üç adet kemerin iç tarafları sıvanarak boyanmıştır ve bağlayıcı harçlar yenilenmiştir (Şekil 9).

Şekil 9. Ergani Hükümet Konağı zemin kat planı (Ağca, 2011) ve giriş kısmı fotoğrafları (2022)

Kemerli dış kapıdan yapıya giriş sağlandıktan hemen sonra, alüminyum doğrama kullanılarak rüzgârlık benzeri ikinci bir giriş bölümü oluşturulmuştur. Bu bölümde Sezai Karakoç hakkında kısa tanıtım yazıları yer almaktadır. Bir basamak ile yapının koridor kısmına çıkılmaktadır. Planda 2 numaralı olarak belirtilen bu kısımda orta sofanın etrafında simetrik bir şekilde yerleştirilmiş altı adet oda yer almaktadır. Sofanın zemini yörede kullanımı yaygın olan bazalt malzeme ile kaplanırken tavan kısmında ahşap malzeme kullanılmıştır.

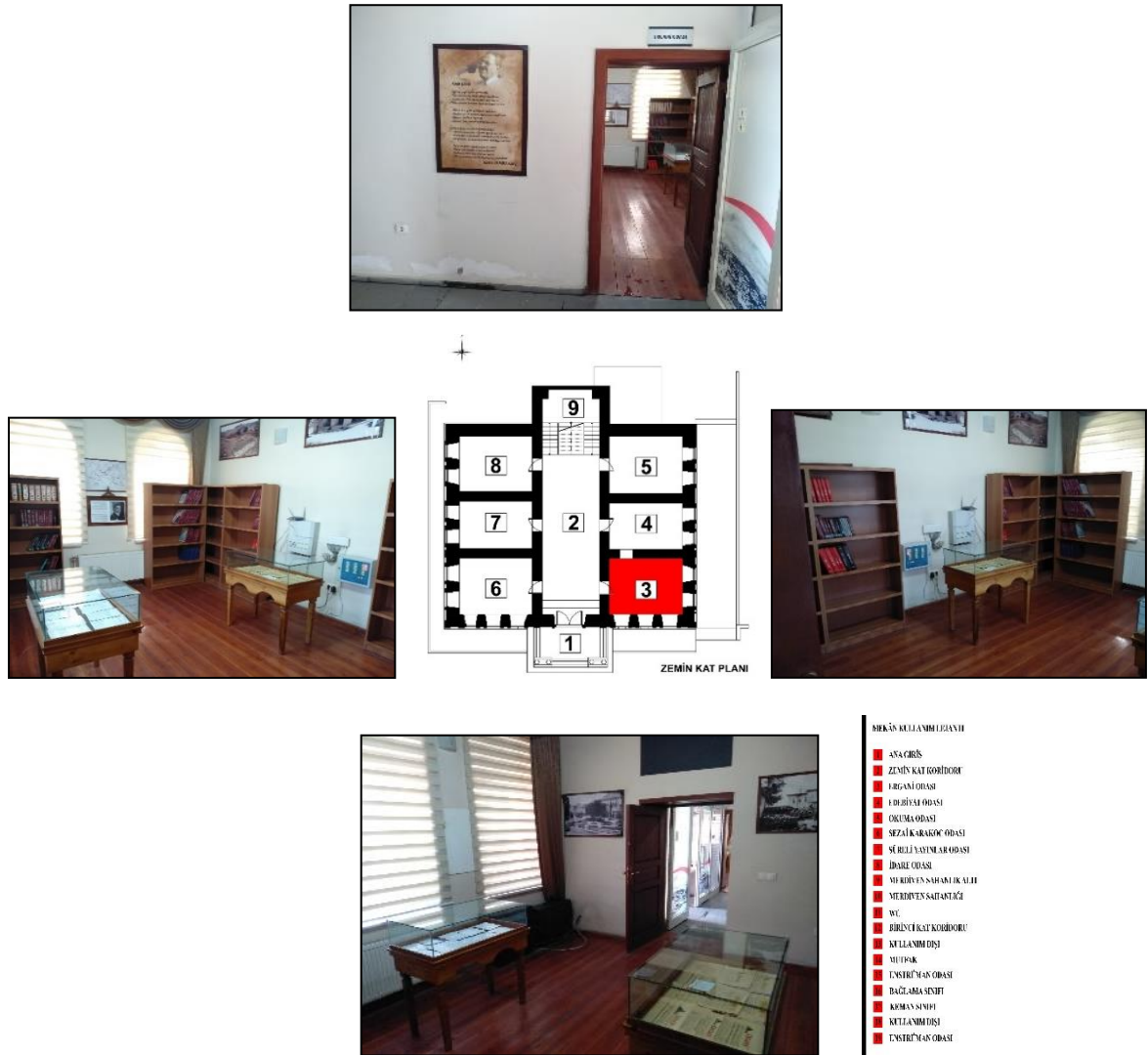
Odaların taban ve tavan döşemelerinde ahşap kaplamaların kullanıldığı görülmektedir. Benzer şekilde kapı ve pencere doğramalarının ahşap malzeme kullanılarak yenilenmiştir. Sofanın doğu batı duvarında ısıtma teçhizatına ait radyatörler ve duvar aydınlatma elemanları yer almaktadır. Duvarlar içerisine yerleştirilmiş elektrik tesisatına ait priz ve anahtarlar eklenmiştir. Ayrıca sofanın batı duvarında yangın alarm sistemi bulunmaktadır. Bu alan duvarları sıvanarak boyanmıştır (Şekil 10).

Şekil 10. Ergani Hükümet Konağı zemin kat planı (Ağca, 2011) ve koridor (2022)

Yapı girişinde doğu tarafında yer alan ve planda 3 numara ile belirtilen ilk odaya “Ergani Odası” adı verilmiştir. Müze yetkililerden edinilen bilgilere göre yapı, hükümet konağı işlevini sürdürürken bu oda vali odası olarak kullanılmıştır.

Zemin ve tavan döşemelerinde ahşap parke kaplamalar mevcuttur. Odanın güney kenarında üç adet doğu kenarında ise, iki adet olmak üzere toplam beş adet pencere boşluğu yer almaktadır. Oda içerisinde duvar kenarlarına bitişik olarak ahşap raflar konumlandırılmış ve bu raflarda Ergani ilçe tarihi ile ilgili kaynaklara yer verilmiştir. Ayrıca üzerleri camla kapatılan ve içerisinde tarihi belgelerin sergilendiği iki adet sehpa bulunmaktadır. Odanın kuzey duvarında internet tesisatına ait elemanlar yerleştirilmiştir. Elektrik ve ısıtma ve aydınlatma sistemlerine ait elemanlar oda duvarlarında konumlandırılmıştır (Şekil 11).

Şekil 11. Ergani Hükümet Konağı zemin kat planı (Ağca, 2011) ve Ergani Odası fotoğrafları (2022)

Planda 4 numaralı oda "Edebiyat Odası" olarak işlevlendirilmiştir. Oda, yapının doğu kısmından açılan iki adet pencereye sahiptir. Zemin ve tavan kısımlarında ahşap kaplamalar kullanılmıştır.

Güney duvarında Ergani odasına açılan, fakat kullanılmayan bir ahşap kapı yer almaktadır. Kapının boyutları yapıda bulunan diğer kapılara göre daha küçüktür. Oda duvarlarına bitişik şekilde ahşap raflar yerleştirilmiş ve oda ortasına ahşap bir masa ile sandalyeler konumlandırılmıştır. Elektrik, ısıtma ve aydınlatma elemanlarına yer verilmiştir (Şekil 12).

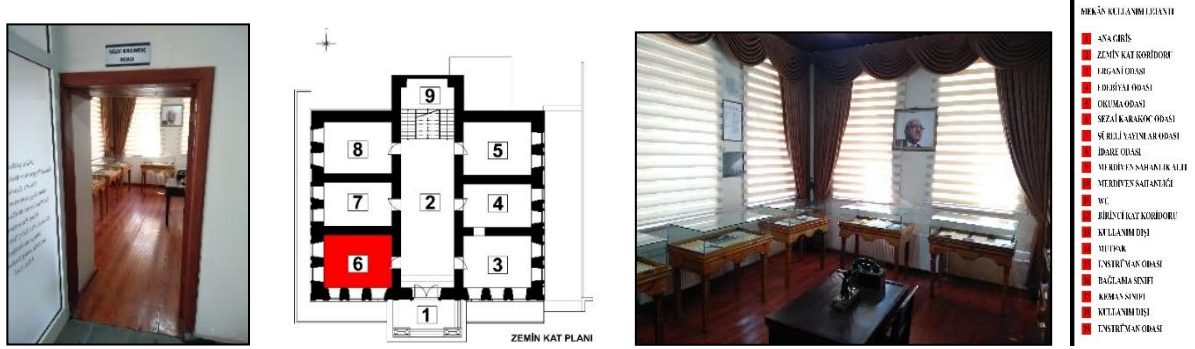
Şekil 12. Ergani Hükümet Konağı zemin kat planı (Ağca, 2011) ve Edebiyat Odası fotoğrafları (2022)

Planda 5 numara ile belirtilen oda "Okuma Odası" olarak kullanılmaktadır. Odanın tavan ve taban kısımlarında ahşap kaplamalar kullanılmıştır. Doğu duvarında iki adet pencere açıklığı yer almaktadır. Oda içerisinde ahşap raflar, masa ve dolap gibi donatılar yer almaktadır. Elektrik, ısıtma ve aydınlatma elemanları oda duvarlarına ve tavan kısmına yerleştirilmiştir (Şekil 13).

Şekil 13. Ergani Hükümet Konağı zemin kat planı (Ağca, 2011) ve Okuma Odası fotoğrafları (2022)

Planda 6 numaralı kısım “Sezai Karakoç Odası” olarak düzenlenmiştir. Güney kısmında üç, batı kısmında iki adet pencere yer alan odanın tavan ve taban kısımları ahşaptır. Oda içerisinde Sezai Karakoç’a ait eserlerin sergilendiği masa şeklindeki donatı elemanları ile ahşap raflar bulunmaktadır. Oda duvarlarında ve tavanında elektrik, ısıtma ve aydınlatma elemanları yer almaktadır (Şekil 14).

Şekil 14. Ergani Hükümet Konağı zemin kat planı (Ağca, 2011) ve S. Karakoç Odası fotoğrafları (2022)

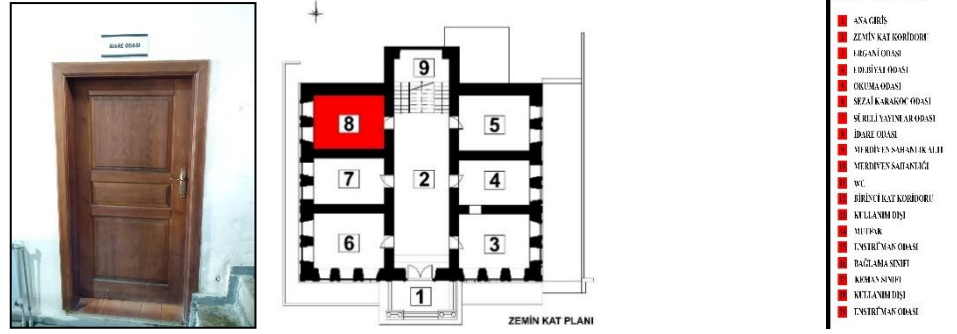
Planda 7 numara ile belirtilen kısım “Sürelî Yayın Odası” olarak düzenlenmiştir. Bu kısımda ilçe ile ilgili dergi ve gazete benzeri kaynaklar yer almaktadır. Odanın batı duvarından açılan iki adet pencere bulunmaktadır. Zemin ve tavan kısımlarında ahşap kullanılmıştır. Odanın kuzey duvarı ahşap raflar ile donatılmış ve oda içerisine masa ile sandalyeler yerleştirilmiştir. Elektrik, ısıtma ve aydınlatma elemanları duvar ve tavanda konumlandırılmıştır (Şekil 15).

Şekil 15. Ergani Hükümet Konağı zemin kat planı (Ağca, 2011) ve Sürelî Yayın Odası fotoğrafları (2022)

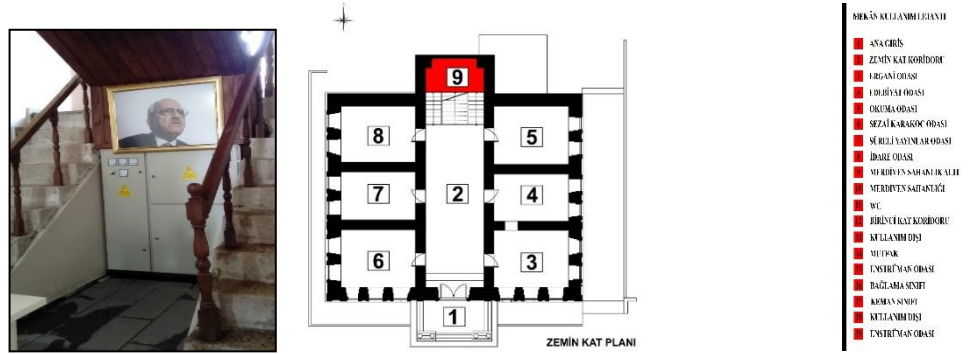

Planda 8 numara ile belirtilen kısım "İdare Odası" olarak işlevlendirilmiştir. Bu odaya giriş sağlanamamıştır (Şekil 16).

Şekil 16. Ergani Hükümet Konağı zemin kat planı (Ağca, 2011) ve İdare Odası fotoğrafları (2022)

Planda 9 numaralı kısım merdiven sahanlığının alt kısmında yer alan ve iki merdiven kolu arasında yapılan bölümü belirtmektedir. Yapıda bu alan elektrik panosu yerleştirilerek kapatılmıştır (Şekil 17).

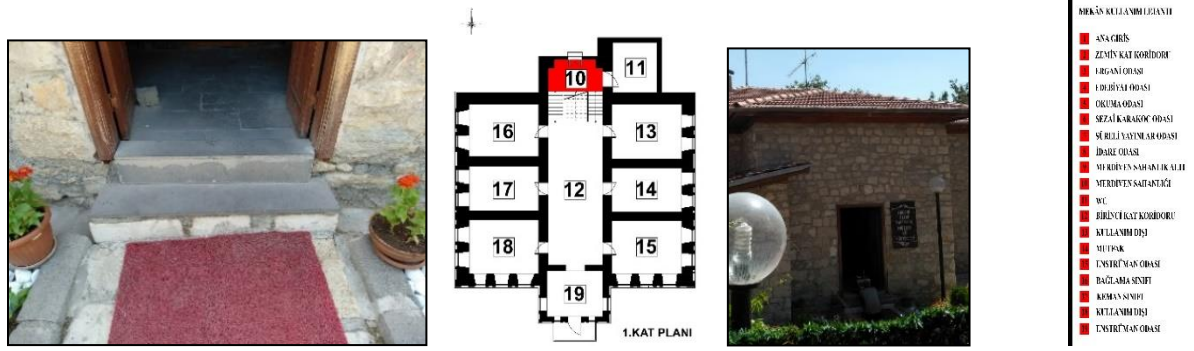
Şekil 17. Ergani Hükümet Konağı zemin kat planı (Ağca, 2011) ve merdiven altı fotoğrafları (2022)

Yapının zemin kat koridorunun sonunda iki kol ile ara sahanlığa ulaşılan bir merdiven yer almaktadır. Ara sahanlığa ulaşan bu kollar 8 basamaktan oluşmaktadır. Basamaklarda taş malzeme kullanılmıştır. Sahanlıktan sonra tek kol ile birinci kata ulaşılmaktadır. Bu kolun basamakları ise ahşap malzemenle yapılmıştır. Merdiven korkulukları ve küpeşterleri benzer şekilde ahşaptan oluşmaktadır (Şekil 18).

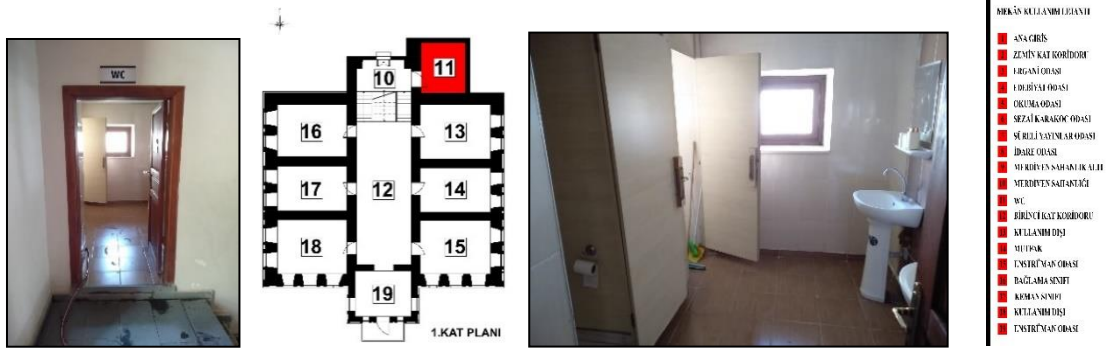
Şekil 18. Merdiven bölümü fotoğrafları (2022)

Planda 10 numara ile belirtilen kısım merdiven sahanlığıdır. Bu kısmın tabanı zemin kat koridoruyla aynı şekilde bazalt malzeme ile kaplanmıştır. Sahanlıktan ahşap bir kapı ile yapının kuzey tarafında oluşturulan arka bahçeye ulaşım sağlanmaktadır. Ahşap kapının hemen önünde yer alan ve bahçe kotuna inilmesini sağlayan, bazalt kaplı taş malzeme ile oluşturulmuş iki basamak mevcuttur (Şekil 19).

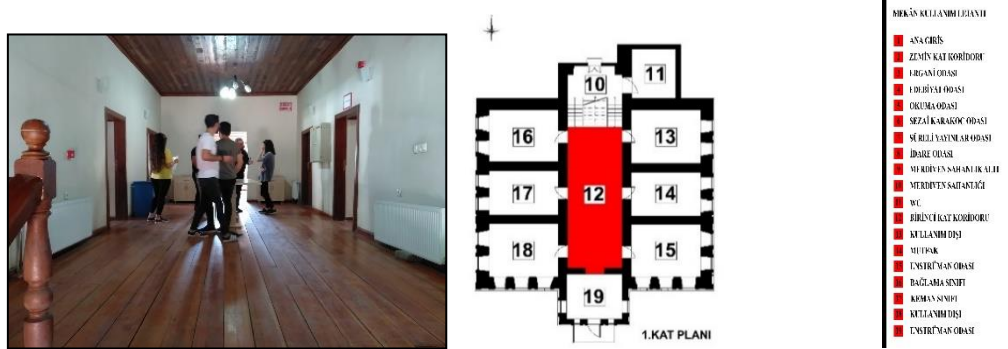
Şekil 19. Ergani Hükümet Konağı birinci kat planı (Ağca, 2011), sahanlık, basamak ve arka bahçe fotoğrafları (2022)

Planda 11 numara ile belirtilen kısımda “WC” bulunmaktadır. Bu kısma sahanlıktan ahşap bir kapı ile ulaşılmaktadır. Sahanlık kotundan yaklaşık 15 cm yükseltilen WC mekânının zemini ve duvarları seramik malzeme ile kaplanmıştır. Doğu duvarında yer alan bir pencere bulunmaktadır. Ahşap malzeme kullanılarak iç kısımda kabinler oluşturulmuştur. Güney duvarında ayaklı lavabolar ve aynalar yerleştirilmiştir (Şekil 20).

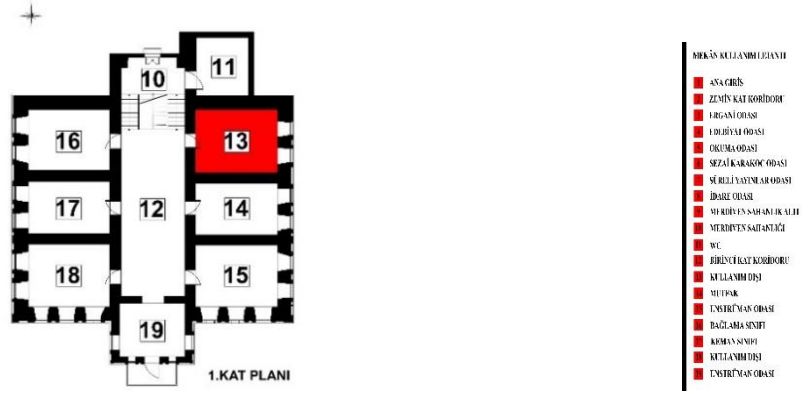
Şekil 20. Ergani Hükümet Konağı birinci kat planı (Ağca, 2011) ve WC bölümü fotoğrafları (2022)

Planda 12 numaralı kısım birinci kat sofasını belirtmektedir. Zemin katla aynı şekilde bu sofa'nın sağ ve sol taraflarına 6 adet oda dizilmiştir. Zemin kattan farklı olarak sofa sonunda bir oda daha bulunmaktadır. Sofa zemini ve tavan kısımları ahşap malzeme ile kaplanmıştır. Duvarlarda elektrik, ısıtma ve aydınlatma elemanları konumlandırılmış ve yangın alarm sistemi yerleştirilmiştir. Güney duvarında ahşap dolaplara yer verilmiştir (Şekil 21).

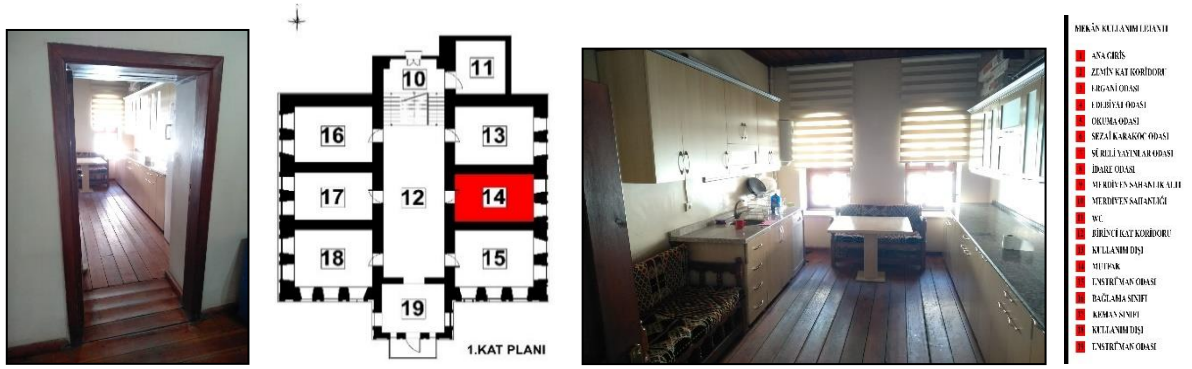
Şekil 21. Ergani Hükümet Konağı birinci kat planı (Ağca, 2011) ve birinci kat koridor bölümü fotoğrafı (2022)

Planda belirtilen 13 numaralı odaya giriş sağlanamamıştır (Şekil 22).

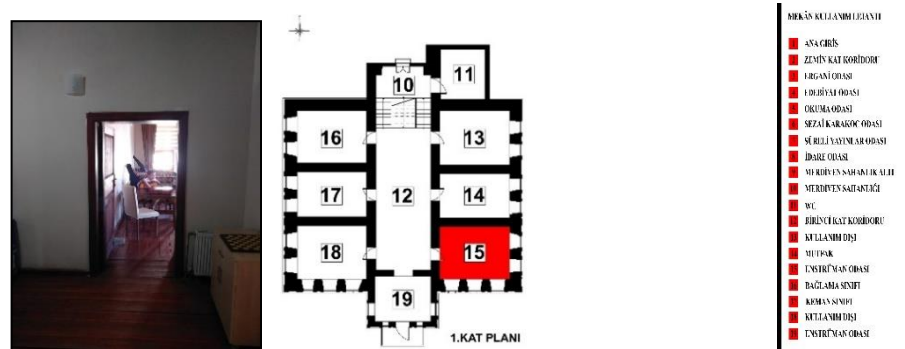
Şekil 22. Ergani Hükümet Konağı birinci kat planı (Ağca, 2011)

Planda belirtilen 14 numaralı kısım mutfak olarak düzenlenmiştir. Bu kısmın tavanı ve zemini ahşap malzeme ile kaplanmıştır. Doğu duvarında yer alan iki adet pencere bulunmaktadır. Odanın kuzey ve güney duvarlarına tezgâh ve dolaplar eklenmiştir. Ahşap masa ve oturaklar yerleştirilmiştir. Oda duvarlarında elektrik, ısıtma ve aydınlatma elemanlarına yer verilmiştir (Şekil 23).

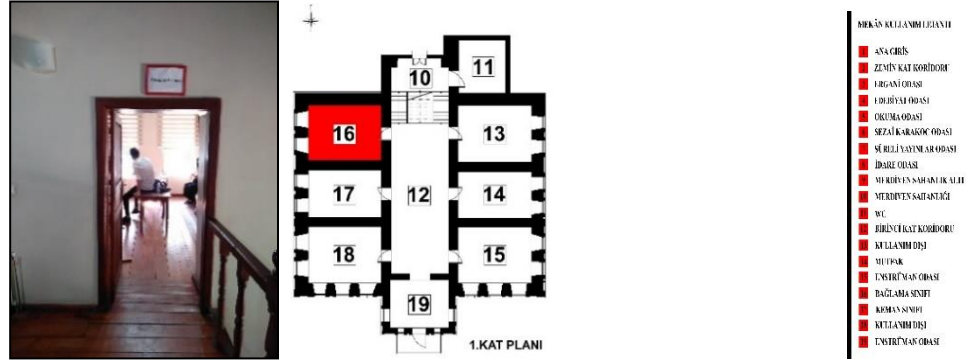
Şekil 23. Ergani Hükümet Konağı birinci kat planı (Ağca, 2011) ve mutfak bölümü fotoğrafları (2022)

Planda belirtilen 15 numaralı odada müzik enstrümanları dersleri verilmektedir. Odanın doğu ve güney duvarlarında beş adet pencere yer almaktadır. Zemin ve tavan kısımları ahşap ile kaplanmıştır. Oda duvar ve tavan kısımlarında elektrik, ısıtma ve aydınlatma elemanları yerleştirilmiştir (Şekil 24).

Şekil 24. Ergani Hükümet Konağı birinci kat planı (Ağca, 2011) ve enstrüman kurs odası fotoğrafı (2022)

Planda 16 numaralı kısım “Bağlama Sınıfı” olarak düzenlenmiştir. Yine bu kısımda müzik enstrüman kursları verilmektedir. Odanın batı duvarında iki adet pencere yer almaktadır. Zemin ve tavan kısımlarında ahşap kullanılmıştır. Odanın duvar ve tavan kısımlarında elektrik, ısıtma ve aydınlatma elemanları yerleştirilmiştir (Şekil 25).

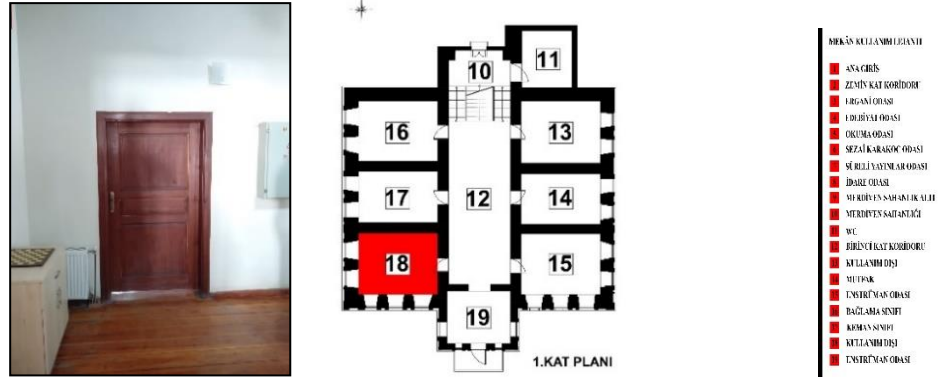
Şekil 25. Ergani Hükümet Konağı birinci kat planı (Ağca, 2011) ve Bağlama Sınıfı fotoğrafı (2022)

Planda yer alan 17 numaralı oda “Keman Sınıfı” olarak düzenlenmiştir. Bu kısımda da benzer şekilde enstrüman kursları verilmektedir. Batı duvarında iki adet pencere bulunan odanın zemin ve tavan kısımlarında ahşap kaplamalara yer verilmiştir. Elektrik, ısıtma ve aydınlatma elemanları oda içerisine yerleştirilmiştir (Şekil 26).

Şekil 26. Ergani Hükümet Konağı birinci kat planı (Ağca, 2011) ve Keman Sınıfı fotoğrafları (2022)

Planda belirtilen 18 numaralı odaya giriş sağlanamamıştır (Şekil 27).

Şekil 27. Ergani Hükümet Konağı birinci kat planı (Ağca, 2011) ve 18 numaralı oda kapısı (2022)

Planda belirtilen 19 numaralı kısımda da enstrüman kursları verilmektedir. Bu odanın girişinde kapı bulunmamaktadır. Zemin ve tavan kısımlarının ahşap malzeme ile kaplandığı oda, zemin kat giriş kısmında yer alan 4 adet sütun üzerinde bulunmaktadır. Plandan öne doğru çıkıntı yapan odanın doğu ve batı duvarlarında birer adet pencere yer almaktadır. Oda duvarlarında elektrik, ısıtma ve aydınlatma elemanları yerleştirilmiştir. Güney duvarında daha küçük boyutlarda iki adet pencere ve ortasında balkon kısmına geçişi sağlayan bir kapı mevcuttur. Yapı, hükümet konağı işlevini sürdürürken idareciler "Hitabet Balkon" adı verilen balkondan halka seslenmişlerdir. Balkon konsol şeklinde tasarlanmıştır. Korkuluklarda metal malzeme kullanılırken küpeşte kısımlarında ahşap kullanılmıştır (Şekil 28).

Şekil 28. Ergani Hükümet Konağı birinci kat planı (Ağca, 2011) ve 19 numaralı oda fotoğrafı (2022)

Tablo 1. Ergani Hükümet Konağı Kat Planları (Ağca, 2011), Kullanım Durumları ve Fotoğraflar (2022) Tablosu

		Yapı Adı: Ergani Hükümet Konağı				
		İl/İlçe: Diyarbakır/Ergani				
		Özgün İşlev: Hükümet Konağı				
Mekân No	Plandaki Konumu	Kullanım Durumu	Fotoğraflar			
Zemin Kat	1	1 numaralı bölüm yapının ana giriş kısmıdır. Makam odasını taşıyan 3 adet kemer ve 4 adet sütun bu kısmı çevreler.				
	2	2 numaralı bölüm zemin kat koridorudur. Bu bölüm çevresinde 6 oda ve kat merdiveni bulunmaktadır.				
	3	3 numaralı bölüm 'Ergani Odası' olarak kullanılmaktadır. Burada Ergani ile ilgili kaynaklar yer almaktadır.				
	4	4 numaralı bölüm 'Edebiyat Odası' olarak kullanılmaktadır. Burada Edebiyat kaynaklarına yer verilmiştir.				
	5	5 numaralı bölüm 'Okuma Odası' olarak kullanılmaktadır. Burada çeşitli türde eserler yer almaktadır.				
	6	6 numaralı bölüm 'Sezai Karakoç Odası' olarak kullanılmaktadır. Burada Sezai Karakoç eserleri yer almaktadır.				
	7	7 numaralı bölüm 'Sürelî Yayınlar Odası' olarak kullanılmaktadır. Burada ilçe ile ilgili dergi ve gazete benzeri kaynaklar bulunmaktadır.				
	8	8 numaralı bölüm 'İdare Odası' olarak kullanılmaktadır. Bu bölüme giriş sağlanamamıştır.				
	9	9 numaralı bölüm merdiven sahanlığının altında yer almaktadır. Bu bölümde elektrik panosu yer almaktadır.				
Sahanlık Kottu	10	10 numaralı bölüm merdiven sahanlığıdır. Bu bölümden arka bahçeye geçiş sağlanmaktadır.				
	11	11 numaralı bölüm WC olarak kullanılmaktadır.				
1. Kat	12	12 numaralı bölüm 1. kat koridorudur. Bu alan çevresine 7 adet oda yerleştirilmiştir.				
	13	13 numaralı bölüm aktif olarak kullanılmamakta olup bu kısma giriş sağlanamamıştır.				
	14	14 numaralı bölüm mutfak olarak kullanılmaktadır.				
	15	15 numaralı bölümde müzik enstrüman kurslarının verilmektedir.				
	16	16 numaralı bölüm 'Bağlama Sınıfı' olarak kullanılmaktadır. Bu bölümde de müzik enstrüman kursları verilmektedir.				
	17	17 numaralı bölüm 'Keman Sınıfı' olarak kullanılmaktadır. Bu bölümde de müzik enstrüman kursları verilmektedir.				
	18	18 numaralı bölüm aktif olarak kullanılmamakta olup bu kısma giriş sağlanamamıştır.				
	19	19 numaralı bölümde enstrüman kursları verilmektedir.				

SONUÇ:

Tarihi yapılar, geçmişten kalan en değerli kültürel miraslardır. Bu mirasın korunarak gelecek nesillere aktarılması ve kültürel devamlılığın sağlanması büyük önem arz etmektedir. Fakat günümüzde, çağdaş yapılaşma ve hızla büyüyen kentler tarihi yapıları gölgeleri altında bırakmıştır. Bu durum, tarihi yapıların korunmasını ve günümüze adaptasyon sağlamasını zorlaştırmıştır.

Hükümet konakları yapıldıkları dönemlerde devlet otoritesi ve temsiliyetini yansıtan en önemli devlet kurumları olmuştur. Özellikle hükümet konaklarının artan nüfusun ihtiyacını karşılayamaması ve günümüz konfor şartlarını sağlayamaması nedeniyle mevcut yerlerinden taşınarak Cumhuriyet Dönemi sonrasında inşa edilen modern yapılarda hizmet vermeye başlamışlardır. Böylece boşaltılan ya da kendi hallerine terk edilen bu yapılar atıl duruma düşmüşlerdir. Zaman içerisinde bakımsızlık ve dış etkiler ile bu yapılarda bozulmalar ve kısmi tahribatlar meydana gelmiştir.

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilerek kullanımının sağlanması, bakım ve onarımlarının düzenli periyodlar ile yapılarak ömürlerinin uzatılmasına katkı sağlayan bir faaliyettir. Yeniden işlevlendirilen yapılar, strüktürel ve mimari bütünlüğü bozmayacak şekilde eklenen sistemler ile günümüz şartlarında kullanılabilir hale getirilmektedir.

Gelişen teknoloji, koruma bilinci ile artan nüfusun etkisiyle bazı kamu kurumlarının hizmet vermekte yetersiz kalması, farklı işlevlendirilmesine neden olmuş ve kullanımlarını yeni işlevleri ile sürdürmüşlerdir. Kamu kurumlarının yeniden işlevlendirilmesi aşamasında genellikle müze, sergi salonu gibi tercihlerle değişim ve dönüşüm süreçleri başlatılmıştır. İşlevlendirme süreçlerinde yapı genelinde herhangi bir müdahalenin olmadığı ve iç mekân düzenlemelerinin ön planda olduğu görülmüştür. Yapı strüktürü ve plan düzeninde değişimin olmaması yeni işlevlendirme ile yapıda oluşacak tahribat ve bozulmaları önlemiştir. Bu durum yapının mevcut haliyle korunması ve geleceğe aktarılması ile sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir.

Tanzimat Dönemi'nde inşa edilmiş ve günümüze kadar ulaşmış Ergani Hükümet Konağı, dönemin temsiliyetini ve otoritesini yansıtan ve günümüzde koruyan önemli bir yapıdır. Müze olarak işlevlendirilmiş Ergani Hükümet Konağı'nın genel strüktür, mimari üslubu ile günümüze bozulmadan ulaşması kent kimliği ve kültürel mirasın korunabilirliği açısından önemli bir örnek olmuştur. Bu nedenle, geçmişten günümüze ulaşan ve kent hafızasında önemli yeri bulunan bu tür yapıların özgün işlevi dışında, yine kamu tarafından kullanılabilir olması korunması ve yaşatılmasında önemli bir etken olmuştur.

Ergani Hükümet Konağı, zaman içerisinde büyüyen ve gelişen ilçenin ihtiyaçlarına cevap veremeyerek bir süre boş kalmıştır. Uzun süre kullanılmayan yapı, 2010 yılında yapılan restorasyon sonrasında yeni işlevi olan Sezai Karakoç Müzesi ve Kültür Evi konseptine kavuşturulmuştur. Yapının zemin katı müze olarak işlevlendirilirken birinci kat bölge halkının yararlanabileceği müzik kurslarının verildiği bir kültür evi olarak düzenlenmiştir. Yapının günümüz ilçe ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde işlev kazandırılarak kullanımına devam edilmektedir. Özgün işlevleriyle kullanımlarının mümkün olmadığı tarihi yapılara yeni biri işlev kazandırılarak, bu yapıların korunması ve sürdürülebilir bir hale kavuşması sağlanabilmektedir. Kültürel ve kent kimliğiyle geçmişte kullanılmış ve günümüze ulaşan Ergani Hükümet Konağı gibi yapıların kimliklerini koruyarak geleceğe ulaştırılması için zaman içinde yapılacak tüm müdahalelerde (restorasyon, onarım vb.) koruma ile ilgili tüzük ve kanunların göz önünde bulundurulması önemli ve gereklidir. Bu bağlamda, Venedik Tüzüğü (1964) 5. maddesinde belirtilen, "Anıtların korunması, toplumsal amaçla kullanılması ile sağlanabilir." ifadesinde olduğu gibi, kentte geçmişten günümüze, halk ve devlet arasında önemli görev üstlenen ve devlet temsiliyetinin sembolü olan hükümet konaklarının özgün mimarisi ile korunarak yaşatılması, bu tür yapıların sürdürülebilirlik özelliği kazanması açısından önemli katkı sağlayacaktır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bu çalışma kapsamında herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Teşekkür: Çalışmanın yapıldığı Ergani Sezai Karakoç Müzesi ve Kültür Evi çalışanlarına teşekkür ederim.

KAYNAKÇA:

- Ağca, V. (2011). Ergani Hükümet Konağı. Diyarç Mimarlık Bülteni, 45-52.
- Ahunbay, Z. (2009). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. Yem Yayınları, İstanbul.
- Avcı, Y. (2004). *Değişim Sürecinde Bir Osmanlı Kenti: Kudüs (1890–1914)*. Phoneix Yayıncılık, Ankara.
- Aydın, D., Yıldız, E. (2010). Yeniden Kullanıma adaptasyonda bina performansının kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi. METU JFA, 27(1), 1-22.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), A.MKT, MVL., 114/93 15 Şaban 1276, 8 Mart 1960.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), DH, MKT., 1807/162, 1 Recep 1308, 10 Şubat 1891.
- Bullen, P., Love, P. (2011). A new future for the past: a model for adaptive reuse decision-making. Built Environment Project and Asset Management, 1:1, 32-44.
- Çadırcı, M. (1997). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. TTK Yayını, Ankara.
- Darkot, B. (1977). *Ergani*. MEB. İslam Ansiklopedisi, C. IV, 310-311.
- Deniz, M. (2019). *51 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Ergani Sancağı*. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- DİTAV. Diyarbakır Tanıtma Vakfı İnternet Sitesi. <https://www.ditav.org/index.php/diyarbakir/ilceleri/ergani> , (E.T.02.09.2022)
- Ergani Kaymakamlığı resmî sitesi <http://www.ergani.gov.tr/> ,(E.T.20.10.2022)
- Ergani Makam TV. <https://facebook.com/erganimakamtv/photos>, (E.T.02.09.2022)
- Erpolat, M. S. (1993). *XVI. Yüzyılda Ergani Sancağı*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Feilden, B. M. (1982). *Conservation of Historic Buildings*. Butterworth Scientific, London.
- Google Earth. <https://earth.google.com/web/search/Ergani,+Diyarbak%C4%B1r/>, (E.T.02.09.2022)
- Göyünç, N. (1999). *Diyarbakır*. Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. IX, 464-469.
- Güntan, Ç. (2007). *II. Abdülhamit Döneminde İmparatorluk İmajının Kamu Yapıları Aracılığı İle Osmanlı Kentine Yansıtılması*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güzel, C., Haspolat, Y. K. (2014). *Tüm yönleriyle Ergani ilçesi ve turizm*. Ergani Kaymakamlığı, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

- Koca, F. (2017). *Muğla'da Osmanlıdan Cumhuriyete İdari Merkezin Sembolü: Hükümet Konakları*. Dicle Üniversitesi Mimarlık Dergisi, 389, 59-65.
- Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama*. YEM Yayın, İstanbul.
- Metin, N. Y. (2019). *Devlet Kapısı: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hükümet Konaklarının İnşa Süreci ve Mimarisini*. Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Tanrıkulu, A., Aksoy, M. A. (2012). Diyarbakır Kültür ve Turizm Projeleri Raporu.
- Toptaş, R. (2016). Bergama Hükümet Konağı Örneğinde II. Abdülhamit Dönemi Hükümet Konakları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9/47, 411.
- Topçubaşı, M., Eyüpgiller, K.K. (2010). 19. Yüzyılda Kastamonu Eyaletinde Hükümet Daireleri. İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım, 2564-7474, 9, 2, 108- 120.
- Uğursal, S. (2011). Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: İzmir Sümerbank Basma Sanayi yerleşkesi Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Venedik Tüzüğü (1964). Tarihi Anıtların ve Yerleşmenin Korunması Onarımı için Uluslararası Tüzük" II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi.
- Vardar, B. (2012). Üsküp Vilayet Konağı. Bursa'da Zaman, 4, 28-29.
- Yınanç, M.H. (1977). *Diyarbakır*. MEB. İslam Ansiklopedisi, C. III, 601-626.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

The aim of this study is to evaluate the current situation after the functional analysis and to present suggestions about the sustainability of the building, with the architectural analysis of the re-functioning of the historical Ergani Government Office building in the Ergani District of Diyarbakır and functioned as a museum.

Research Questions:

What is refunctioning, which is one of the protection methods? What is the place and function of government mansions among the public buildings built in the Ottoman Period? How is the development of government building structures in the historical process? Why and how should historical government mansions be re-functionalized? How was Ergani District formed and what are the public structures in the district? What is the architecture and construction technique of the Ergani Government House? What interventions were implemented when the Ergani Government House was re-functioned as a museum?

Literature Review:

With the developing urbanization and the increasing need for shelter, unconscious constructions have occurred around historical buildings and as a result, the deterioration of historical buildings has increased. However, some of the historical structures that cannot meet today's needs have been unconsciously and contrary to the original interventions, and some of them have been abandoned by their users and become idle. This has led to the formation and progression of structural damage in historical buildings. As a result of increasing structural problems over time, the destruction of these structures is inevitable. Prevention of this situation is possible with conservation studies.

Government mansions have been an important symbol of the reconstruction activities, modern and innovation movement after the Tanzimat period (Koca, 2017 P.59; Vardar, 2012 P.28). With the proclamation of the Tanzimat in the 19th century, the process of restructuring was entered. It is observed that independent public buildings were built in this process (Metin, 2019 p. 30). In the second half of this century, the most important element included in the city plan and showing the change in the administrative structure is the government house. Government mansions spread all over the country, especially in the last quarter of the 19th century, with their increasing numbers. They have become important structures even in small towns (Avcı, 2004 p. 241). In cases where it is not possible to use a building with its original function due to functional, environmental, and economic reasons, it is necessary to reuse it by gaining a different function. As a result of this necessity, the existing structures are evaluated by re-functioning, reducing the damage to nature, providing economic benefits, and providing cultural and historical continuity (Aydın and Yaldız, 2010 p. 1-2). The building, which was used as Ergani Girl's Vocational High School for a while with the government office serving in a different building, became idle with the relocation of the high school and was left to indifference. The building, which was restored with the cooperation of Karacadağ Development Agency and Ergani District Governorship and the decision of the Regional Directorate of Cultural and Natural Heritage Conservation in 2010; It started to serve under the name of Sezai Karakoç House and Museum in 2013 (Tanrikulu, Aksoy, 2012; Ağca, 2011). Ergani Government House, built in 1891, has two floors, the ground floor and the first floor. There is a clear slope in the area where the building is located. Cut stone and basalt materials were used in the building, which was built with the masonry technique. The building does not have a basement. In the building, which has a rectangular plan, it is observed that spaces are placed on the right and left sides of the corridor with a middle corridor, and symmetry is dominant to a large extent (Metin, 2019 p. 114).

Methodology:

In the study, a conceptual framework was created by compiling the resources related to the Ottoman Period government houses and protection methods. The historical development of the government mansions and their importance in the public buildings of the period are explained. The place of re-functioning studies in the concept of conservation is explained and its necessity is emphasized. The Ergani Government House structure, which was re-functioned as a museum, was photographed on site and a field study was carried out. Interventions made with re-functioning were determined and architectural analyzes were made. The building was evaluated on its current condition and necessary suggestions were presented to ensure its continuity.

Results and Conclusions:

Historical buildings are important and must be preserved heritages bearing the traces of past civilizations. The changing needs with the developing urbanization have made it difficult to use and protect these structures today. Government mansions, one of the most important public buildings of the Ottoman Period, are also among these buildings. In today's conditions, the historical government mansions, which are inadequate for their original functions, have been replaced by the modern buildings of the Republican Period. The historical government mansions, which were ceased to be used, deteriorated over time, and became vulnerable to damage. By giving a new function to historical buildings, which cannot be used with their original functions, it can be ensured that these structures are protected and become sustainable. In this context, re-functionalizing unused historical government mansions makes it possible to transfer them to future generations by extending the life of the building. Ergani Government Office has become unable to meet the needs of the district where it is located, therefore it has been replaced by a modern structure and is out of use. The building, which remained in this state for a long time, was restored in 2010 and put into use as the Sezai Karakoç Museum and Culture House. The ground floor of the building is used as a museum, and the first floor is arranged as a culture house where public music courses are given. The building is still used today by making it functional for the needs of the district. The use of Ergani Government Office and similar historical structures in line with the laws determined in the international arena is of great importance in preserving the original architecture and ensuring sustainability.